

วิจารณ์หนังสือ

ด้วยรัฐและสัตย์จริง: ระบอบอารมณความรู้ลึกลับกึกก้อง จริยธรรมแห่งรัฐ และความซื่อสัตย์ที่ผันแปร. เขียนโดย อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มติชน, 2566.

บทวิจารณ์โดย ปริญญา วัฒนศุภขาร*

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม เราจะสามารถเข้าใจถึงระบอบอารมณความรู้ลึกลับกึกก้องของผู้คนอย่างเป็นพลวัตได้อย่างไร? กล่าวอย่างเฉพาะเจาะจง เราจะเข้าใจความเปลี่ยนแปลงความรู้ลึกลับกึกก้องเรื่อง “ความซื่อสัตย์” ที่สังคมไทยยึดถือเป็นบรรทัดฐานทางจริยธรรมได้อย่างไร? หนังสือของอรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ เรื่อง “ด้วยรัฐและสัตย์จริง”: ระบอบอารมณความรู้ลึกลับกึกก้อง จริยธรรมแห่งรัฐและความซื่อสัตย์ที่ผันแปร เป็นงานศึกษาเกี่ยวกับระบอบอารมณความรู้ลึกลับ โดยนำเสนอในสองประเด็นหลัก ในประเด็นแรก หนังสือเล่มนี้ศึกษาประวัติศาสตร์อารมณความรู้ลึกลับเพื่อทำความเข้าใจความซับซ้อนของสังคมไทย อันมีส่วนในการกำหนดและกำกับพฤติกรรมของผู้คน ซึ่งระบอบอารมณความรู้ลึกลับนี้มีพลานุภาพในการเปลี่ยนแปลงสังคม ส่วนประเด็นสองเน้นเฉพาะเจาะจงไปในเรื่องความรู้ลึกลับ “ซื่อสัตย์” ในสังคมไทย ความซื่อสัตย์ดังกล่าวไม่ใช่อารมณความรู้ลึกลับในระดับปัจเจกชน หากแต่มีโครงข่ายความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจในระดับสังคม รวมทั้งยังสัมพันธ์อยู่กับระบอบเกียรติยศที่ดำรงอยู่ และ “จริยธรรมทางสังคม” อันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีส่วนในการจัดลำดับความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม องค์กร และสถาบัน หนังสือเล่มนี้แบ่งเป็น 4 บท ได้แก่

บทที่ 1 *จริยธรรมทางสังคม: ความซื่อสัตย์/จงรักภักดี* กล่าวถึงจริยธรรมในสังคมไทย ซึ่งเป็นชุดความคิดในเชิงคุณค่าและสิ่งดีงามที่ปรากฏในสังคมไทย ทว่าจริยธรรมและศีลธรรมในสังคมไทยนั้นถูกทำให้เป็นอภิปรัชญาที่ไม่แปรเปลี่ยน เป็นเหตุให้เราไม่สามารถมองเห็นพลวัตที่เกิดขึ้น จริยธรรมดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องต่อพฤติกรรมมนุษย์ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม ส่งผลให้จริยธรรมหรือศีลธรรมกลายเป็นส่วนเกินของผู้คน ซึ่งรัฐและสังคมได้

* นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พยายามยึดเยี่ยอยู่เสมอ เช่นเดียวกันความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับ “ความซื่อสัตย์” ซึ่งสังคมไทยกำลังประสบปัญหากับความไร้แก่นแท้ของอารมณ์ความรู้สึกชุดนี้ อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ รัฐมีความพยายามในการรณรงค์พร่ำสอนความซื่อสัตย์ เช่น รัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นำเอา “ค่านิยมหลัก 12 ประการ” มาใช้พร่ำสอนสังคมโดยเฉพาะ เยาวชนให้ตระหนักถึงความซื่อสัตย์ เรื่องนี้สะท้อนว่าสังคมไทยขาดแคลนความซื่อสัตย์จนต้อง รณรงค์ค่านิยมดังกล่าวอยู่ร่ำไป ในอีกแง่หนึ่ง การรณรงค์เรื่องความซื่อสัตย์สะท้อนว่ารัฐที่พร่ำ สอนนำเสนอภาพว่าตนเองเต็มไปด้วยความซื่อสัตย์มากเพียงใด

ผู้เขียนเลือกใช้คำว่า “integrity” มาเป็นกรอบในการศึกษามากกว่าคำว่า “honesty” ซึ่งทั้งสองอาจเข้าใจได้ว่าหมายถึงความซื่อสัตย์ที่คล้ายกัน แต่คำทั้งสองมีนัย ความหมายแตกต่างกัน คำว่า integrity หมายถึงความซื่อสัตย์ที่ให้ความสำคัญถึงการกำกับและ ควบคุมจิตใจของผู้คน ทั้งยังเชื่อมกับความละอาย (shame) ด้วย แต่คำว่า honesty นั้นมี ความหมายค่อนข้างแคบ ซึ่งหมายถึง “การกระทำที่ซื่อตรง ไม่โกหก ตลบตะแลงเท่านั้น” ดังนั้น คำว่า integrity มีความหมายที่กว้างและลึกซึ้งกว่า ผู้เขียนพยายามทำความเข้าใจคำว่า “ซื่อสัตย์” ว่ามีความหมายที่หลากหลาย และเกี่ยวเนื่องกับการยึดมั่นต่อหลักการและข้อปฏิบัติ ทางจริยธรรมในแต่ละช่วงทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับผู้คน และยังไปสัมพันธ์อยู่กับชุด แนวคิดอารมณ์ความรู้สึกอื่นๆ นั่นคือ “ระบอบเกียรติยศ” ซึ่งเป็นการประกอบสร้างของรหัส หมายแห่งเกียรติยศที่สัมพันธ์กันในโครงข่ายของอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในสังคม ภายใต้อำนาจที่ลำดับชั้น ผู้เขียนคิดต่อจากวิลเลียม เรตต์ ที่เสนอแนวคิดว่าด้วย “ระบอบอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด” อันมีพลังในการกำกับพฤติกรรมของผู้คนในสังคมไปสัมพันธ์ อยู่กับโครงข่ายทางอำนาจในระบอบเกียรติยศที่ลำดับชั้นภายในสังคม

บทที่ 2 “ความซื่อสัตย์” ในระบอบอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด “จงรักภักดี” ในระบบ อุปถัมภ์: ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลง กล่าวถึงระบอบอารมณ์ความรู้สึกที่ใช้เวลามุ่งเฉพาะ และตกผลึกจนกลายเป็นระบอบอารมณ์ความรู้สึกใหม่ โดยพิจารณาสองมิติที่ทับซ้อนกันได้แก่ ระบอบอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดหลัก และหน่ออ่อนของชุดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดในโครงสร้าง อารมณ์ความรู้สึก เพื่อให้เห็นความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลง ภายใต้อำนาจสัมพันธ์เชิง อำนาจของรัฐและสังคมจารีตซึ่งสร้างระบอบอารมณ์ความรู้สึก เช่น ในสมัยจารีตชุดแนวคิด จักรवालวิทยาไตรภูมิ ได้สร้างความกลัวและความหวังขึ้นมาเพื่อกำกับสังคม เป็นต้น สังคมไทย เป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ได้มีส่วนสำคัญในการสร้างระบอบอารมณ์ความรู้สึกนึก คิด “ความจงรักภักดี” แม้จะมีลักษณะปัจเจกชนแต่ก็เป็นที่รับรู้ภายในเครือข่ายทางชนชั้น ซึ่ง

นั้นก็หมายรวมไปถึงระบอบเกียรติยศที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยด้วย ในบทยังมีการยกตัวอย่าง ลิลิตโองการแช่งน้ำในพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา กฎหมายตราสามดวง เพื่อทำความเข้าใจ ถึงระบอบอารมณความรู้สึกที่รัฐจารีตใช้ควบคุมและจัดการอารมณความรู้สึกของผู้คนในช่วงเวลาหนึ่งอีกด้วย

ความซื่อสัตย์ได้เริ่มก่อตัวตั้งแต่รัชกาลที่ 4 และชัดเจนมากขึ้นในรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้สร้างระบอบเกียรติยศขึ้นมาใหม่ครอบคลุมไปถึงราษฎรไพร่ฟ้าสามัญชนในห้วงอารมณแห่ง “ความซื่อสัตย์” ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ *ประเด็นแรก* ความซื่อสัตย์ต่อตนเองในสถานะเชื้อพระวงศ์ราชวงศ์จักรี คือเรื่อง “ชัตติยมานะและหลักชาติวุฒิ” โดยกำเนิด กลุ่มเจ้านายมีความซื่อสัตย์เพื่อแสดงให้ตนต่างจากกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม *ประเด็นที่สอง* การสืบทอดและขยายขอบเขตความซื่อสัตย์ในนามความจงรักภักดี ภายใต้รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ผ่านกลไกของระบบราชการส่งผลต่ออารมณความรู้สึกของความซื่อสัตย์ จำเป็นต้องซื่อสัตย์ เพื่อแสดง “ความจงรักภักดี” ความซื่อตรงต่อราชการและความซื่อตรงต่อหน้าที่ล้วนแล้วอยู่ภายใต้ความซื่อตรง/ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ *ประเด็นสุดท้าย* การสร้างความรู้สึกนึกคิดเรื่อง “ความซื่อสัตย์” ให้แก่ราษฎร เพื่อให้ราษฎรที่มีความผูกพันกับรัฐในระบอบเศรษฐกิจใหม่เป็นผู้กระทำการต่างๆ ผู้เขียนยกตัวอย่างแบบเรียนธรรมจริยาเพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐและชนชั้นนำสอนให้นักเรียนเหล่านั้นเข้าใจคำว่า ซื่อตรง ผ่านการพูดความจริง เป็นต้น

บทที่ 3 “ความซื่อสัตย์” ความหมายที่ถูกกลตทอน/ทำให้มีหลายนัยในระบอบอารมณความรู้สึกนึกคิดร่วมสมัย กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์นับตั้งแต่พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาที่ได้กระทบต่ออารมณความรู้สึกนึกคิดเรื่อง “ความซื่อสัตย์” ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของระบอบเกียรติยศ สภาวะหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 จนถึงการรัฐประหารทศวรรษ 2490 เป็นช่วงเวลาที่คณะราษฎรประนีประนอมกับกลุ่มเจ้านายและขุนนางในระบบเดิม แต่ด้วยบริบทของสงครามโลกทำให้คณะราษฎรเริ่มหมดบทบาทลง และเมื่อมีการรัฐประหาร 2490 กลุ่มจารีตเดิมนั้นก็เริ่มมีบทบาทมากขึ้น จนกระทั่งการรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในปี 2500 สฤษดิ์ได้ใช้สถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเอง เกิดการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มทหารและสถาบันพระมหากษัตริย์ทำให้ระบอบเกียรติยศฝังแน่นในสังคมไทย สถาบันพระมหากษัตริย์เริ่มมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นทั้งการเสด็จทรงดนตรีหรือการเสด็จพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษาซึ่งเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ ส่งผลต่ออารมณความรู้สึกในความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ สะท้อนผ่านพื้นที่การเคลื่อนไหวทางการเมืองในพ.ศ.2516 ทุกกลุ่มที่ต้องการมีอำนาจต่างมุ่งไปหาสถาบัน

พระมหากษัตริย์ ส่งผลให้สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์กลายเป็นศูนย์กลางแทนทหาร จนกระทั่งพ.ศ.2519 เกิดเหตุการณ์สังหารหมู่นิสิตนักศึกษาขึ้นในวันที่ 6 ตุลาคม ทว่าสภาวะทางการเมืองหลังจากนั้น กลุ่มชนชั้นนำจำเป็นต้องประนีประนอมกับกลุ่มใหม่ทางสังคม จนเมื่อมีคำสั่งนายกรัฐมนตรี 66/2523 นิรโทษกรรมนักศึกษา จึงผ่อนคลายบรรยากาศทางการเมืองที่ตึงเครียดลงได้

พ.ศ.2525 เป็นปีที่กรุงรัตนโกสินทร์มีอายุได้ 200 ปี รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งมีความสัมพันธ์อันดีกับสถาบันพระมหากษัตริย์ได้จัด “พระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ครบ 200 ปี” เพื่อแสดงให้เห็นว่ากรุงรัตนโกสินทร์เป็นของพระราชวงศ์จักรีดังที่มีความปรากฏในหมายกำหนดการพระราชพิธีฯ จนกระทั่งเหตุการณ์ทางการเมืองได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อเกิดการรัฐประหารในปี 2534 และเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 อันเป็นเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนชั้นนำกับทหาร ทว่าเหตุการณ์ครั้งดังกล่าวคลี่คลายลงด้วยการแสดงพระองค์ของรัชกาลที่ 9 จนคลี่คลายปัญหาและยุติเหตุการณ์ลงได้ จนเมื่อพ.ศ.2540 รัฐบาลมีความเข้มแข็งขยายอำนาจการบริหารโดยรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร ซึ่งมีฐานเสียงสนับสนุนจากประชาชนจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกันกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองก็มีผลต่อสังคมไทยเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งถูกรัฐประหารในปี 2549 นับตั้งแต่ห้วงเวลานั้นเป็นช่วงเวลาของการต่อสู้ทางความคิดระหว่างพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตย คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กับแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ จนกระทั่งถูกรัฐประหารอีกครั้งในพ.ศ. 2557 โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาซึ่งสืบทอดอำนาจมาจนกระทั่งพ.ศ.2566 ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระบอบอาณัติความรู้สึก ซึ่งมีการผลักดันอารมณ์สะท้อนผ่านพื้นที่เคลื่อนไหวทางการเมืองอารมณ์ความรู้สึกที่มีผลต่อระบอบเกียรติยศ คืออารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทบต่อ “ระบอบเกียรติยศ” ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาให้ผู้คนซาบซึ้งกับสิ่งที่อยู่สูงส่งมีความรู้สึกถึงคุณค่าของตน

การขยายตัวและการขยายปริมาณพลรวมถึงพรมแดนของ “ความซื่อสัตย์” ภายใต้อารมณ์ความรู้สึกที่ผ่านการขับเคลื่อนทางสังคม ทั้งข่าวในพระราชสำนัก การพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์มีส่วนสำคัญในการดึงดูดนักธุรกิจจำนวนมาก เพราะมีข้อกำกับไว้ด้วยมูลค่าของการบริจาคทรัพย์ให้แก่สาธารณชน รวมถึงผู้ที่ทำความดีความชอบให้แก่ประเทศ ศาสนา และประชาชน จะเห็นได้ว่าชุดอารมณ์ความรู้สึกของ “ความจงรักภักดี” นั้นถูกขับเคลื่อนมาโดยตลอดและสัมพันธ์อยู่กับ

บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์จนกลายเป็นอำนาจอ่อน หรืออำนาจพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อันมีอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้คนได้ และสะท้อนผ่านการแต่งเพลง “ต้นไม้ของพ่อ” เป็นต้น รวมทั้งการเกิดขึ้นของโครงการพระราชดำริโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เศรษฐกิจพอเพียง” ในวิกฤตเศรษฐกิจพ.ศ.2540 ซึ่งเป็นคำที่ทรงพลังและในทุกรัฐบาลต่างอ้างถึง ความเชื่อสัตย์ดังที่กล่าวไปในบทที่ผ่านมาจึงอยู่ภายใต้ความจงรักภักดี และถูกลดความหมายลงอยู่ในระบอบเกียรติยศซึ่งมีความจงรักภักดีเป็นหมุดหมายสำคัญ การแสดงความจงรักภักดีนั้นเป็นการกระทำที่มีเกียรติและมีความหมายสำหรับผู้คน หากแต่ความเชื่อสัตย์และความจงรักภักดีนั้นไม่ได้ฝังอยู่ในระบอบอารมณ์ความรู้สึกและไม่มีผลมากพอในการกำกับให้ผู้คนมีความเชื่อสัตย์อย่างแท้จริง นั่นหมายความว่า การแสดงความจงรักภักดีนั้นจะได้รับเกียรติมากกว่าการแสดงความเชื่อสัตย์ ทั้งนี้การรณรงค์เรื่องความเชื่อสัตย์โดยรัฐและสังคมผ่านทั้งแบบเรียนตามอย่างที่รัฐหวังและต้องการซึ่งสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อพลเมืองได้น้อยมาก จนเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจซึ่งรวมทั้งการเมือง ได้เกิดสำนักทางอารมณ์ความรู้สึกของ “ความเท่าเทียม” เป็นเหตุให้มีการปรับเปลี่ยนกรอบอารมณ์ความรู้สึกเรื่องระบอบเกียรติยศและความเชื่อสัตย์ใหม่ อันได้แก่ลักษณะแรกเป็นระบอบเกียรติยศของกลุ่มลักษณะที่สองคือความเชื่อสัตย์ต่อตนเองกับระบอบเกียรติยศของปัจเจกชน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันบนความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางอารมณ์ความรู้สึก กระบวนการที่เกิดขึ้นนั้นเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดการต่อต้านระบบความสัมพันธ์แบบเดิม ดังที่ปรากฏอยู่ในการเมืองร่วมสมัยเช่นกรณี “เสือด่า” “ฟ้ารักพ่อ” “ประเทศกูมี” ล้วนเป็นการตบผลึกของอารมณ์ความรู้สึกโดยทั้งสิ้น ระบอบอารมณ์ความรู้สึกใหม่ได้เป็นหนทางไปสู่การทำให้สังคมเป็นประชาธิปไตยพร้อมทั้งสร้างวัฒนธรรมใหม่ สำหรับการประพฤติปฏิบัติของคนทุกกลุ่มในสังคม ในกาลเทศะบนฐานคิดของความเสมอภาค รวมทั้งมารยาทที่เน้นการเคารพอันเป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล

บทสรุป *ทวนคิดคำนึงถึงการประกอบสร้าง “จริยธรรมทางสังคม” ใหม่* ได้พยายามเสนอแนวทางและกระบวนการคิดใหม่เรื่องความเชื่อสัตย์ที่ผูกโยงกับระบอบเกียรติยศ เพราะความเชื่อสัตย์ที่คนยึดถือและปฏิบัติเป็นเหตุแห่งความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของระบอบเกียรติยศที่สังคมมอบให้ หากคนในสังคมจำนวนมากปราศจากความเชื่อสัตย์ ย่อมสะท้อนถึงระบอบเกียรติยศนั้นมีปัญหา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมปัจจุบันที่มีความหลากหลายมากขึ้นนั้น การที่รัฐพยายามฝังความเชื่อสัตย์ในความรู้สึกนึกคิดของผู้คนย่อมไม่มีพลังอีกต่อไป ด้วยสถานะทางการเมืองซึ่งแปรเปลี่ยนไปอย่างไพศาล จนลดทอนชุดอารมณ์ความรู้สึกของรัฐ ด้วย

สภาวะทางสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำมากขึ้นตามลำดับ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อาจมองได้สองมิติ ในด้านแรก สังคมไทยได้กลายเป็นสังคมสุดช่วงแขนที่มีลักษณะความสัมพันธ์ ค่อนข้างห่างเหินกัน ในอีกด้านสังคมไทยไม่ใช่สังคมสุดช่วงแขนทุกส่วน กลุ่มและชนชั้นที่ หลากหลายได้ประกอบสร้าง “ระบอบเกียรตินิยม” และ “ความซื่อสัตย์” ซึ่งจัดเป็นชุดเฉพาะ ของกลุ่มและชนชั้นขึ้นมา ผู้เขียนได้เสนอแนะว่าสังคมไทยต้องมองหาหรือสร้างแกนร่วมกันของ สิ่งที่เรียกว่าความดี โดยแกนนั้นต้องได้รับการยอมรับ และหลังจากนั้นจึงสร้าง “ระบอบ เกียรตินิยม” ขึ้นเพื่อรองรับคนทุกชนชั้น เพราะ “ระบอบเกียรตินิยม” ที่ชนชั้นนำยึดถือปฏิบัติกัน มาค้ำค้ำเกินจนกว่าจะรองรับความเปลี่ยนแปลงได้

ระบอบอารมณความรู้สึกรู้สึกของผู้คนในสังคม ซึ่งสัมพันธ์กันภายใต้เงื่อนไขบางประการที่ มีผลต่ออารมณความรู้สึกรู้สึกที่นึกคิดแบบที่ไม่สามารถละเลยปัจเจกชนได้ งานศึกษาทางด้าน ประวัติศาสตร์อารมณความรู้สึกรู้สึกซึ่งเป็นแนวพินิจทางประวัติศาสตร์ที่ค้นหาแบบแผนความ เปลี่ยนแปลงทางอารมณความรู้สึกรู้สึก แต่ในขณะเดียวกันสังคมได้สร้างบรรทัดฐานทางอารมณ ความรู้สึกรู้สึกขึ้นและพยายามประคับประคองชุดแนวคิดที่สัมพันธ์กับอารมณความรู้สึกรู้สึกเหล่านี้ไว้ ซึ่ง ล้มเหลวขัดแย้งต่อพลวัตที่เกิดขึ้นภายในสังคม ทั้งนี้ชุดแนวคิดเหล่านั้นก็ยังคงดำรงอยู่และ พยายามผลิตสร้างภาพตระหนักต่อชุดแนวคิดเหล่านั้น ผ่านการหลอมรวมทางอารมณ ความรู้สึกรู้สึก หนังสือเล่มนี้ยังเสนอว่า ความซื่อสัตย์ภายในสังคมกับความจงรักภักดีในระยะเปลี่ยน ผ่านกำลังเป็นปัญหาเพราะความซื่อสัตย์ตลอดจนความจงรักภักดีนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากอารมณ ความรู้สึกรู้สึกในระดับปัจเจกที่มีต่อสังคม แต่เป็นเพราะสังคมพยายามจัดการอารมณความรู้สึกรู้สึกให้มีความซื่อสัตย์และความ “จงรักภักดี” ซึ่งไม่ได้มาจากห้วงอารมณความรู้สึกรู้สึกอย่างที่ควรจะเป็น

ผู้เขียนได้กล่าวถึงระบอบอารมณความรู้สึกรู้สึกของสังคมไทยสองประการ ได้แก่ ระบอบ อารมณความรู้สึกรู้สึกนึกคิดหลัก และหน่ออ่อนทางอารมณความรู้สึกรู้สึก ซึ่งการแบ่งชุดอารมณ ความรู้สึกรู้สึกเป็นสองส่วนช่วยทำให้เห็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนและสิ่งใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้น ผู้วิจารณ์ขอ เสริมด้วยว่า เราอาจจะเพิ่มเติมชุดอารมณความรู้สึกรู้สึกอีกหนึ่งกลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ยินดียินร้ายต่อ ความเป็นไปของสังคมหรือกล่าวได้ว่ามีลักษณะสิ้นไหลไปตามสังคม แน่นนอนว่าชุดอารมณ ความรู้สึกรู้สึกเหล่านี้สามารถจัดอยู่ได้ทั้งระบอบอารมณความรู้สึกรู้สึกหลักและหน่ออ่อนทางอารมณ ความรู้สึกรู้สึก ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาและบริบททางสังคมที่ปรับเปลี่ยนไป การที่ไม่สามารถจัดวางกลุ่ม ความรู้สึกรู้สึกได้ดังที่กล่าวมานั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะอาศัยบริบททางสังคมเพื่อทำความเข้าใจกลุ่ม คนที่นับได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

หนังสือเล่มนี้ให้ความหมายของแนวคิดที่ว่าด้วยระบอบอารมณความรู้สึกที่แปรเปลี่ยน และที่แตกต่างกันไป แต่ท้ายที่สุดรัฐมีความพยายามควบคุมให้คนจงรักภักดีต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์ การกระทำดังกล่าวขาดความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คงเหลือเพียงความจงรักภักดี ซึ่งกลายเป็นปัญหาสำคัญเพราะไม่ได้มาจากเบื้องลึกของจิตใจในอารมณความรู้สึก แต่เป็นเพียง สิ่งที่รัฐต้องการให้กระทำ หนังสือเล่มนี้ระบุว่า “ความดี ความเลว คนเลวล้วนแล้วแต่พราหม์วไป จนหมดสิ้น” กระนั้นก็ตาม ผู้วิจารณ์เห็นว่า บริบททางการเมืองและสังคมปัจจุบันเป็นการ เผชิญหน้ากันระหว่าง 2 ขั้ว อุดมการณ์หลักอย่างเสรีประชาธิปไตยและอนุรักษนิยมหรือกษัตริย์ นิยม การเสนอความเห็นใหม่ๆ อันกระทบต่อระบบศีลธรรมแห่งรัฐและแบบจารีตยอมเป็นการ กระทำที่เลวร้ายในสายตาของพวกอนุรักษนิยม เช่น ประเด็นเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์ใน การเมืองร่วมสมัย การกล่าวถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ในพื้นที่ทางการเมืองเป็นเรื่องปกติ สำหรับกลุ่มผู้เคลื่อนไหวทางการเมือง ทว่าในสายตาของกลุ่มอนุรักษนิยมนั้นสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่อง มิบังควรจนถึงการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ซึ่งแน่นอนว่ามีกฎหมายอาญา มาตรา 112 เป็น ฐานรองรับอำนาจของฝ่ายอนุรักษนิยม ดังนั้น “ความดี ความเลว คนเลว” จึงไม่ได้พราหม์วเสีย ทีเดียว แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงการแบ่งแยกขั้วบนพื้นที่ทางการเมือง

งานชิ้นนี้ถือได้ว่าเป็นงานที่มีความสำคัญและเหมาะแก่ผู้อ่านที่สนใจ “ระบอบอารมณ ความรู้สึกนึกคิด” ในกรณีสังคมไทย ช่วยทำให้เราเข้าใจถึงความจำเป็นและความพยายามของ รัฐและสังคมในการขบเน้นชุดอารมณความรู้สึกหลักนับตั้งแต่อดีตอันยาวนานเพื่อรองรับด้าน หลักของสังคมไทย แน่แน่นอนว่าในยุคปัจจุบันรัฐและสังคมเองก็กำลังประสบปัญหานี้ อรรถจักร์ ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวในงานเสวนาวิชาการเรื่องประวัติศาสตร์ความรู้สึก “ซื่อสัตย์” ที่ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2566 ว่า หน่ออ่อนทาง ความรู้สึกยังไม่ได้เคลื่อนไหวขึ้นมาเป็นระบอบอารมณความรู้สึกนึกคิดหลัก แต่ชุดอารมณความรู้สึก ที่กระจัดกระจายเหล่านั้นก็ได้รวมกันเป็นคลื่นลูกใหญ่ เห็นได้จากการชุมนุมทางการเมืองในช่วง ปี 2563 ซึ่งเต็มไปด้วยอารมณความรู้สึก หน่ออ่อนเหล่านั้นได้สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อ อารมณความรู้สึกไม่น้อย สังคมไทยได้เปลี่ยนไปแล้วและไม่สามารถย้อนกลับไปสู่มุมมองเดิมได้ อีก สิ่งนี้ได้สะท้อนว่าหน่ออ่อนความรู้สึกเหล่านั้นมีอนุภาพสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ใน ช่วงเวลาหนึ่ง เราจำเป็นต้องเข้าใจถึงระบอบอารมณความรู้สึกหลักที่กำลังถูกท้าทายจากหน่อ อ่อนทางความรู้สึก การปะทะกันทางอารมณความรู้สึกย่อมจะนำมาสู่ความขัดแย้งในวงกว้าง เพราะฉะนั้นการหาทางออกร่วมกันเป็นสิ่งจำเป็นภายใต้ระบอบอารมณความรู้สึกที่ทุกคนต่าง ยอมรับ บนฐานของความเสมอภาคและเท่าเทียม